

УДК 351.82:332.3

Сіренко Романа Романівна

завідувач кафедри фізичного виховання і спорту
Львівсько-національного університету ім. Івана Франка,
кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент

СИСТЕМА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ ТА РОЗВИТКУ МАСОВОГО СПОРТУ ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

***Анотація.** Проаналізовано особливості державного регулювання сфери фізичної культури та масового спорту в середовищі молоді України. Вивчено особливості формування громадянського суспільства шляхом державного регулювання фізичного виховання. Досліджено характеристики соціальних та духовних цінностей української молоді в суспільстві. Обґрунтовано систему фізичного виховання та розвитку масового спорту як активну участь молоді в соціальних трансформаціях.*

***Ключові слова:** фізичне виховання, масовий спорт, система, молода особистість, соціальні цінності, державне регулювання, фізична культура.*

Sirenk R.R. System of physical education for young people and development of mass sport as a government governance object in Ukraine

***Annotation.** The article presents an analysis of the essential characteristics of the pedagogical technologies from the angle of the formation of social and spiritual values. The article addresses the issue of the present state of the processes which underlie the formation of physical culture during their studies within the university education system. What is also stressed is the necessity of the formation of personalities by means of physical education whose aim is to form a harmoniously developed member of society.*

***Keywords:** physical education, students, pedagogical influence, mass sport, young personality, social values, education system, physical culture.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. В умовах сьогодення фізкультурно-спортивний рух є важливим компонентом соціально-культурного життя суспільства, а також поліфункціональним явищем, що займає провідне місце в фізичній та духовній культурі; є відносно самостійною сферою національного виховання; робить певний внесок у гуманітарну політику держави [4]. Загальний стан галузі фізичної культури і спорту та її дальший розвиток залежать від організації ефективної структури державного регулювання. Відмінною рисою більшості фізкультурно-спортивних організацій є те, що в управлінні ними беруть участь їх члени,

у зв'язку з чим усе гострішими стають питання переходу від адміністративного до демократичного стилю управління. Державне регулювання в системі фізичного виховання й масового спорту має бути сукупністю конкретних форм і методів свідомої діяльності, спрямованої на забезпечення ефективного функціонування і планового розвитку сфери фізичної культури й масового спорту з метою найповнішого задоволення потреб молоді у фізичному вдосконаленні [2].

У сучасних умовах трансформації суспільного життя найважливішим завданням стає формування гнучкої системи державного регулювання фізкультурно-спортивними організаціями, яка має таку систему, що забезпечить високу ефективність роботи, конкурентоспроможність і стабільність. Система фізичного виховання часто асоціюється з апаратом управління цією сферою як специфічним складником фізкультурно-спортивної організації, за відсутності такого апарату організація як цілісне утворення існувати та ефективно функціонувати не може. Важливим є не лише наявність апарату управління, але і його структурний склад, характер зв'язків між ланками й елементами структури, ступінь централізації та децентралізації, повноваження і відповідальність працівників, які посідають різні посади в ієрархічній організації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Система державного управління й регулювання налічує значну кількість наукових шкіл і концепцій, що ними висунуті та розвиваються [1]. Різні аспекти проблеми державного регулювання сферою фізичного виховання та спорту висвітлені у працях О. Жданова, І. Городинської, І. Залюбовської, М. Студенікіної, В. Колпакова, В. Курила, В. Грохольського та ін. Так, системний підхід – це спосіб наукового та практичного вирішення складних проблем, він передбачає всі фізкультурно-спортивні організації як відкриті системи

йураховує всі стабільні та змінні взаємозв'язки з урахуванням змін у будь-якому елементі системи або в системі загалом.

Застосування системного підходу в управлінні дозволяє розглядати організацію в єдності частин і зв'язку із зовнішнім середовищем. Останніми роками у сфері фізичного виховання та спорту ідеї та принципи системного підходу все частіше застосовуються при вирішенні проблем її розвитку,

в управлінні підготовкою спортсменів. Процесний підхід розглядає державне управління та регулювання як процес, управлінська діяльність розглядається не як миттєва дія, а як серія неперервно пов'язаних дій, їх називають управлінськими функціями. Кожна управлінська функція теж уособлює процес, оскільки складається із серії взаємопов'язаних дій, а процес управління з таким підходом є сумою всіх функцій.

Фахівці сфери державного управління розглядають різний перелік функцій, огляд сучасної літератури дозволяє виявити функції планування, організації, командування, мотивації, керівництва, координації, контролю, комунікації, дослідження, оцінювання, ухвалення рішень. Ситуаційний підхід є значним внеском у теорію державного управління, він убачає конкретну наявну ситуацію середовища важливою в певний момент обставиною, що впливає на долю всієї діяльності організації. Тобто головним чинником такого підходу є сукупність конкретних обставин, які мають вплив на організацію в цей конкретний час.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження – теоретико-методологічне обґрунтування функціонування системи державного регулювання сферою фізичного виховання та масового спорту молоді в Україні.

Виклад основного матеріалу. Сфера фізичного виховання і масового спорту як соціальна система має певні ознаки та характеристики,

що доповнюють одна одну та надають можливість цілісного сприйняття. Відкритість системи фізичного виховання і масового спорту зумовлена тим, що вона існує завдяки постійному обміну із зовнішнім середовищем. На розвиток системи мають суттєвий вплив такі чинники: тип соціальної побудови держави, рівень соціально-економічного розвитку, склад населення, його традиції, інтереси, національні особливості.

Згідно з теорією систем сферу фізичного виховання і спорту можна розглядати як підсистему суспільства, а також як відносно самостійну систему, щоввібрала в себе кілька підсистем, які своєю чергою можуть бути також розглянуті та вивчені як самостійні системи. Ознаки фізичного виховання і спорту як соціальної системи— це: невід’ємність системи від загальної соціальної системи держави й суспільства; складність усієї системи та складність завдань, що вона вирішує; спрямованість її діяльності на молодь, яка є об’єктом впливу всієї системи загалом та окремих її підсистем.

Сфері фізичного виховання й масового спорту, як і окремим організаціям, властиве прагнення до досягнення цілей, саме для цього організації, що входять до складу системи, вступають між собою у взаємодію. Система фізичного виховання і спорту є невід’ємною складовою соціальної системи суспільства. Загальносистемні цілі формуються на рівні суспільства, на державному рівні, за умов перенесення на більш низькі рівні системи вони набувають характеру конкретних завдань. Ієрархічність дозволяє виокремити управлінські вертикалі всередині підсистем більшості організацій, а структурованість полягає в тому, що зміст діяльності ланок і системи загалом зумовлює структуру, побудову її компонентів.

До сфери фізичного виховання й масового спорту входить багато організацій. Взаємодія в системі організацій, що здійснюють фізичне виховання, набір, добір, попередню базову та завершальну підготовку спортсменів, а також організації, які здійснюють матеріально-технічне,

науково-методичне забезпечення, полягає в тому, що кожна з них вирішує свої, властиві їй завдання. Однак результати вирішення завдань є потужним чинником розвитку цілісної системи фізичного виховання і спорту.

Сфера фізичного виховання і масового спорту одночасно є відносно самостійною системою – такою, що має свої цілі, завдання, принципи функціонування у взаємодії із середовищем, що також характеризує її як цілісну систему. Динамічність системи фізичного виховання й масового спорту характеризує неперервність її змін загалом, а також змін окремих складових. Змінюються методика, рівень спортивних результатів, інвентар, обладнання, форми організації діяльності фахівців, матеріально-фінансове забезпечення. Усі ці зміни відбивають об'єктивний процес розвитку сфери фізичного виховання й масового спорту, що має враховуватися в діяльності її організацій.

Сфера фізичного виховання й масового спорту в Україні включає три підсистеми державного управління і регулювання: державне регулювання фізичною культурою і масового спортом, яке здійснюють органи державної влади (центральний орган – Міністерство молоді та спорту України); державне регулювання громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості (фізкультурно-спортивні товариства, федерації, асоціації, спортивні клуби); управління в підприємницьких фізкультурно-спортивних організаціях (організації професійного спорту та комерційні організації фізкультурно-спортивно напрямку). Функції державного управління у сфері фізичного виховання – це напрямки управлінської діяльності, які дозволяють здійснити відповідний вплив.

Основні функції управлінської діяльності: організація, діяльність зі створення нових та якісного вдосконалення раніше створених і функціональних систем будь-якого типу відповідно до мінливих внутрішніх і зовнішніх умов; планування, діяльність зі створення умов для

цілеспрямованого, динамічного та пропорційного розвитку об'єкта менеджменту через розроблення різних планів; мотивація, діяльність зі створення системи стимулів, які активізують персонал організації до ефективної діяльності відповідно до розроблених планів; контроль, діяльність, що включає спостереження за плином процесів в об'єктах менеджменту, порівняння розмірів параметрів, які контролюються, із заданою програмою, виявлення відхилень від програми, їх місця, часу, причини та характеру; координація, діяльність із забезпечення неперервності процесу менеджменту, досягнення узгодженості в роботі організацій, підрозділів і окремих виконавців за допомогою встановлення раціональних зв'язків між ними.

Таким чином, основні функції державного регулювання тісно пов'язані між собою, складаючи єдиний процес, що характеризує механізм управлінського впливу. Безпосередні функції державного регулювання фізичної культури та масового спорту (як галузі) можуть включати: фізичне виховання молоді, яка навчається; організацію фізкультурно-спортивної роботи з населенням; підготовку кваліфікованих спортсменів за видами спорту, розвиток професійного спорту; підготовка спортивного резерву; проведення спортивних змагань і масових заходів; наукове та програмно-методичне забезпечення фізичного виховання й розвитку масового спорту тощо.

Державне регулювання сфери фізичного виховання і масового спорту здійснюється органами державної влади на рівні двох гілок влади – представницької та виконавчої. До органів публічної влади відносять органи державної влади (міністерства, обласні управління, районні відділи) та органи місцевого самоврядування (сільські, селищні, міські та районні ради)[11]. Найвищими органами державного управління у всіх сферах суспільства є Президент та Уряд держави, які складають виконавчо-

розпорядчий орган держави і забезпечують практичний розвиток сфери фізичного виховання й масового спорту одночасно з розвитком інших сфер. Президент видає укази й розпорядження з актуальних питань розвитку фізичного виховання і спорту, туризму. Уряд державизатверджує положення про Міністерство, ухвалює постанови з актуальних питань розвитку фізичної культури й масового спорту, організує їх виконання і контроль за ходом виконання ухвалених постанов і розпоряджень.

Державне регулювання сфери фізичного виховання й масового спорту в Україні здійснюється на базі взаємодії двох чинників – державного та громадського. Державні органи управління, що впливають на розвиток фізичного виховання і спорту, можна поділити за ознакою компетенції на три групи: органи загальної, відомчої та спеціальної компетенції. До органів загальної компетенції належать такі, що у своїй діяльності розглядають і вирішують питання з різних сфер життя нашої країни, зокрема з розвитку сфери фізичного виховання й масового спорту [5]. Вони визначають повноваження органів державного регулювання сфери, а також найбільш важливі питання міжгалузевго характеру.

У складі Верховної Ради України діє Комітет Верховної Ради з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму, він вивчає проблеми, бере участь у розробленні рішень Ради, ініціює законопроекти та здійснює експертизу законопроектів. До органів відомчої компетенції входять низка міністерств та їх органи на місцях, зокрема Міністерство освіти і науки України, Міністерство охорони здоров'я, Міністерство внутрішніх справ та інші. Для керівництва розвитком фізичного виховання й спорту в межах міністерств утворено відповідні управлінські структури. У системі Міністерства освіти і науки України діє Комітет фізичного виховання і спорту, він керує розвитком фізичного виховання і спорту дітей, учнівської та студентської молоді.

Основні завдання Комітету[9]:участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики з фізичного виховання і спорту в закладах та установах Міністерства освіти і науки України; координування роботи з фізичної культури, фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи в навчальних закладах усіх типів і рівнів акредитації, участь у науково-методичному забезпеченні цієї роботи;забезпечення пріоритетного значення фізичної культури і спорту в процесі навчання та виховання дітей і молоді як найдієвішого засобу зміцнення їхнього здоров'я, гармонійного розвитку, підвищення рівня працездатності та фізичної підготовленості;організація та проведення всеукраїнських універсіад, кадетських ігор, всеукраїнських спортивних ігор школярів, змагань серед учнівської та студентської молоді в навчальних закладах усіх типів незалежно від їх відомчого підпорядкування.

Також це забезпечення спільно з Національним олімпійським комітетом, спортивними спілками студентської та учнівської молоді України та іншими зацікавленими організаціями комплектування збірних національних команд студентів і учнів та їхня участь у всесвітніх універсіадах, молодіжних фестивалях, чемпіонатах світу серед школярів та студентів;сприяння зміцненню й розвитку матеріально-спортивної бази навчально-виховних, спортивних установ, закладів та організацій галузі;здійснення інформаційно-пропагандистської діяльності щодо поширення фізичної культури, спорту, здорового способу життя серед дітей, учнівської та студентської молоді, працівників освіти і науки [4].

Органи спеціальної компетенції представляють головну організаційну форму державного управління та регулювання сферою фізичного виховання й масового спорту в країні. До цієї групи входить Міністерство молоді та спорту України; на обласних, міських, районних рівнях – управління, відділи, сектори відповідних державних адміністрацій.Міністерство молоді та спорту України є центральним органом державної виконавчої влади спеціальної

компетенції, його діяльність спрямовує та координує Кабінет Міністрів України. Міністерство забезпечує формування та реалізує державну політику в молодіжній сфері, сфері фізичної культури й масового спорту, несе відповідальність за їх розвиток [8].

У межах своєї компетенції Міністерство організовує виконання актів законодавства України та здійснює систематичний контроль за їх виконанням. Основними завданнями Мінмолодьспорту є забезпечення формування та реалізація державної політики в молодіжній сфері, сфері фізичної культури і спорту, участь у формуванні та реалізація в межах повноважень, передбачених законом, державної політики у сфері волонтерської діяльності.

До його сфери належать фізкультурно-спортивні заклади, підприємства, будівельні організації, науково-дослідні, навчальні заклади, проектно-конструкторські установи, школи вищої спортивної майстерності. В умовах сучасної України вирішується проблема активізації фізкультурно-оздоровчої діяльності населення, тому спеціальною постановою Кабінету Міністрів України від 18 січня 2003 року «Про утворення центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх»» було організовано мережу обласних, міських і районних центрів.

Очолює систему центрів всеукраїнський центр фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх», що належить до групи державних органів спеціальної компетенції [10]. Метою діяльності центрів є створення сприятливих умов для реалізації права молоді на заняття фізичною культурою і масовим спортом, задоволення їх потреб у фізкультурно-оздоровчих і фізкультурно-спортивних послугах за місцем проживання та відпочинку, пропаганда ведення здорового способу життя та впровадження відповідних принципів. Структура державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту включає: Міністерство молоді і спорту, його підрозділи на

рівні областей, Департамент фізичної культури і Департамент олімпійського спорту. Управління у справах сім'ї, молоді і спорту обласної державної адміністрації, відділ у справах сім'ї, молоді і спорту районної державної адміністрації (державні органи); постійні комісії, комітети, відділи органів місцевого самоврядування; Національний олімпійський комітет, його підрозділи на обласному рівні, національні спортивні федерації та місцеві спортивні федерації з видів спорту, визнаних в Україні, фонди, що водночас загострює наявні проблеми розмежування повноважень органів державної влади і місцевого самоврядування.

Державне регулювання в системі сфери фізичного виховання і масового спорту здійснюють: на центральному рівні – органи державного управління з питань фізичної культури і спорту; на регіональному рівні – органи державного регулювання фізичної культури і масового спорту; на місцевому рівні – місцеві органи управління [3]. Комітети з фізичної культури і спорту районних адміністрацій і міських рад; на рівні селищних утворень – громадські комісії або відділи з фізичної культури населення.

Громадські органи управління здійснюють керівництво галуззю з урахуванням територіально-відомчого принципу, колективи фізичної культури, спортивні та фізкультурно-оздоровчі товариства та клуби у своїй діяльності опираються на фізкультурний актив, створюють різні комісії, федерації з видів спорту з метою стимулювання зростання ділової кваліфікації фізкультурних кадрів, підвищення їхньої відповідальності. Власне на громадські фізкультурно-спортивні організації покладається розвиток фізкультурного руху в Україні.

Висновки з даного дослідження. Органи міжгалузевої компетенції координують діяльність інших органів виконавчої влади з вирішення окремих питань міжгалузевого характеру. Цю групу представлено переважно державними комітетами (державними службами) та деякими міністерствами

(наприклад, у сфері спорту Міністерством фінансів тощо). На відміну від них, для органів галузевої (спеціальної) компетенції управління в галузі фізичної культури і спорту є основним або одним з основних напрямків їхньої діяльності.

Громадські органи управління фізичним вихованням і масовим спортом мають доповнювати державні форми організації фізичного виховання, сприяти залученню широких верств населення до вирішення завдань, пов'язаних з оздоровчою фізичною культурою, розвитком масового, професійного й олімпійського спорту. Органи виконавчої влади та місцевого самоврядування можуть делегувати громадським фізкультурно-оздоровчим організаціям окремі повноваження щодо розвитку видів спорту.

Здійснений аналіз стану та розвитку сфери фізичного виховання й масового спорту в Україні дає всі підстави стверджувати, що управлінська діяльність у цій сфері залишається складною. Численні проблеми існують у сфері впровадження фізичного виховання серед усіх верств населення України, особливо серед молоді. Особливістю державного регулювання в галузі фізичної культури і спорту органами загальної компетенції є те, що вони здійснюють зазначену діяльність і разом з тим розв'язують інші завдання, віднесені до їхньої компетенції, – розвиток економіки, соціальної сфери, національної безпеки та оборони.

Перспективи подальших розвідок. У подальшому плануємо проаналізувати державну політику у сфері фізкультури та спорту зарубіжних держав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Городинська І.В. Управління фізичною культурою і спортом: [навч. посіб.] / І.В. Городинська. – Херсон: ХДУ, 2010. – 112 с.
2. Дырда С. Реализация прав граждан в сфере физической культуры / Спорт, экономика, право, управление. – М., 2010. – С. 27-31.

3. Довгань Н. Змістфізичноговихованнястудентів ВНЗ у процесі позааудиторної діяльності / Сучасні проблеми здоров'я та здорового способу життя у педагогічній освіті.– К., 2016.– С. 50-54.
4. Жданова О.М. Управління сферою фізичного виховання і спорту: [навч. посіб.] / О.М.Жданова, Л.Я. Чеховська. – Дрогобич : Коло, 2009. – 224с.
5. Завидівська Н. Організаційно-педагогічні засади формування культури вільного часу студентів вищих навчальних закладів засобами фізичного виховання / Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві.– К., 2008.– С.111-113.
6. Зеленюк О. Тілесне здоров'я студентської молоді : акмеологічний дискурс / Актуальні проблеми фізичного виховання і спорту в сучасних умовах.– К., 2015.– С.120-121.
7. Изаак С. Государственно-частное партнерство в сфере физической культуры и спорта / Управление собственностью: теория и практика.– М., 2011.– С. 25-28.
8. Каменков В. Роль местных исполнительных и распорядительных органов в сфере физической культуры и спорта // Вестник Высшего Хозяйственного Суда Республики Беларусь, Минск, 2010.– С. 159-165.
9. Костюк І. Державне управління в Україні в період реалізації адміністративної реформи: основні поняття та категорії / Державне управління та місцеве самоврядування, 2013, at http://nbuv.gov.ua/j-pdf/dums_2013_1_9.pdf
10. Кузьменко О.О. Сучасний стан державного управління фізичною культурою та спортом в Україні та Європі. http://archive.nbuv.gov.ua/Portal/soc_gum/Dtr_du/2011_3/files/DU311_07.pdf
11. Организационные аспекты управления физкультурно-спортивным движением: [учеб.пособ.] / А.И. Шамардин, В.Д. Фискалов, Ю.А. Зубарев и др.; под общ.ред. В.Д.Фискалова. – М. : Советский спорт, 2013. – 464 с.
12. Стадник В. Методологічне забезпечення позаакадемічних форм занять фізичним вихованням студентів ВНЗ // Науково-педагогічні проблеми фізичної культури, Київ, 2015.– С. 83-86.

Statement of the problem. Permanent growth of requirements for the development of youth in the aspect of their self-education and self-improvement of intellectual, creative and physical possibilities, require from educational community to implement the educational process of the latest educational and educational technologies and means. This, in particular, results in the formation of a broad worldview, self-awareness and professional competences on the principles of responsible attitude towards their own health as the basis on which the future strategy of career and life success is being built. From the point of view of the pedagogical approach in the conditions of university care, processes of modern transformation of methodology of teaching physical education of students in the

direction of implementation of general human values and realization of transformation of higher education.

Urgency. Today, student youth and society face a social task of how to integrate cultural potential into contemporary practice. However, this implementation is made possible by persons of a new formation, having a complex of professional and personal qualities that correspond to modern realia. These persons must have high physical fitness and working capacity, personal physical culture and spirituality. Modern young people should not be afraid of competition, be able to make independent decisions, be creative, profound, active and highly moral personality. The strategy of students' physical culture development is manifested in the consistent humanization of the pedagogical process - the guarantor of the formation of the personality of the new formation.

The purpose of the article is an analysis of the essential characteristics of the pedagogical technologies from the angle of the formation of social and spiritual values.

Our task was to study the issue of the present state of the processes which underlie the formation of physical culture during their studies within the university education system. What is also stressed is the necessity of the formation of personalities by means of physical education whose aim is to form a harmoniously developed member of society.

Summary. Obvious is the modernization of the pedagogical approach to the creation of organizational and methodological means for the system of physical education of student youth in the light of the achievements of the modern system of pedagogy in the current socio-economic conditions. Particular importance is the formation of a model that would ensure the systemic activity of students in physical education and self-education. Among such factors, the vital are: stimulation, motivation and formation of students' needs for independent physical education, as an important part of the overall culture of the individual, a means of

personal development. Physical culture and mass sports, methods and systems of rehabilitation should take a special place in the university and become obligatory attribute of active rest of each student on the basis of a healthy lifestyle.

The realization of social opportunities in the field of physical education and sports involves the transition to a new model of this direction. When the interests, needs and motives of a young person are in the center of attention of the educational system, this will enable a significant activation of the process of self-realization and establish in the public opinion and public practice the priority of the recreational motor activity for the prevention of diseases and associative behavior. Accordingly, this approach will provide an opportunity to modernize the model of development of physical culture and mass sports with the task of preserving and improving the health of student youth.

During the organization of physical education, considerable attention should be paid to physical culture and recreational work, modern methods of recreation, studying the health effect of physical exercises and the possibility of their application for recreation as well as physical culture of the individual. The main emphasis should be on educating students in a clear comprehension and understanding that the priority task is the individual health of a person, his/her ability to control the state of health. Based on integrated knowledge, students should learn to value their own health and constantly care about the health of the younger generation, to treat health as the highest human value.

Conclusions and outcomes. The humanistic orientation of the pedagogical process should include the purposeful integration of biological and social needs, intellectual and ethical bases in the implementation of genetically predetermined natural instincts of each student during his/her studies at the university. Physical education of students determines the specifics of the allocation of differentiated goals and pedagogical tasks. The basis of the physical education of students should

be the formation of a harmoniously highly-spiritual and highly moral personality, a qualified specialist who leads the systemic skills in the field of physical culture.